

праць / Н. В. Козуб. – Камянець-Подільський: Подільська державна агротехнічна академія, 2003. – Вип. 11. – С. 307-309.

10. Коулз Р. Маркетинг сельскохозяйственной продукции / Р. Коулз, Дж. Ул // М. : Колос, 2000. – 512 с.

11. Островський П. Аграрний маркетинг / П. Островський // К. : ЦУЛ, 2006. – 224 с.

12. Предеин Д. Б. Агрмаркетинг / Д. Б. Предеин. – М. : МГУЭСИ, 2002. – 16 с.

13. Современный экономический словарь / Состав.: Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 479 с.

14. Соловйов І. О. Агрмаркетинг: системна методологія, реалізація концепції: монографія / І. О. Соловйов. – Херсон: Олди-плюч, 2008. – 344 с.

15. Цыпкин Ю. А. Агрмаркетинг и консалтинг / Ю. А. Цыпкин, А. Н. Люкшинов, Н. Д. Эриашвили. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 638 с.

16. Brenson R. E. Agricultural Marketing / R. E. Brenson, D. G. Norwell / Iowa University Press, 1999.

WSPARCIE FINANSOWE INWESTYCJI W GOSPODARSTWACH SADOWNICZYCH W POLSCE ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ

*Waldemar Izdebski, Jacek Skudlarski, Rafał Staszewski, Stanisław Zajac
Politechnika Warszawska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w
Warszawie, Państwowa Szkoła Zawodowa w Krośnie*

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej stworzyło duże możliwości poprawy sytuacji w polskim sadownictwie. W latach 2007-2013 Polska uzyska prawie 11,8 mld euro na modernizację wsi w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, co stanowi 17% całości środków przewidzianych na rozwój wsi w rozszerzonej Unii Europejskiej.

Вступление Польши в Европейский Союз создало огромный потенциал возможностей для улучшения ситуации в польском садоводстве. В 2007-2013 годах Польша получит почти 11800 млн € для модернизации сельской местности в программе развития сельских районов, что составляет 17 % от всей средств, выделенных на развитие сельских районов в расширенном Европейском Союзе.

Wstęp. Od wielu lat Polska jest jednym z największych producentów owoców na świecie. Również w Unii Europejskiej Polska jest jednym z najważniejszych producentów owoców. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej stworzyło duże możliwości poprawy sytuacji w polskim sadownictwie, bowiem środki finansowe z których można sfinansować potrzeby polskiego sadownictwa, obejmują wiele źródeł. Jak wykazują analizy niewielu sadowników potrafi po nie sięgać, gdyż rozproszone są one w wielu różnych programach. Sadownikowi trudno zorientować się, z którego źródła może skorzystać. Istotnym problemem w polskim sadownictwie jest również brak organizacji i grup producenckich. Mimo wielu projektów, szkoleń, poradników i publikacji, zorganizowanie polskich producentów owoców jest niewielkie. Te dwa czynniki (niewiedza oraz brak organizacji) najbardziej ograniczają dostęp polskich sadowników do unijnych środków pomocowych.

Wsparcie finansowe polskiego sadownictwa ze środków Unii Europejskiej. Wsparcie finansowe kierowane bezpośrednio do polskich sadowników pochodzi z wielu programów, część z nich jednak trafia na wieś pośrednio, poprzez dotacje wpływające na rozwój lokalnej infrastruktury, dzięki innym działaniom w sferze: zwiększenia zatrudnienia poza rolnictwem, zwiększenia dostępu do edukacji i doradztwa, promocji lokalnej przedsiębiorczości i różnicowania działalności. Najważniejsze, jak się okazuje są środki, które sadownicy otrzymać mogą bezpośrednio, zwiększając swoją pozycję na rynku lub w związku z dostosowaniem własnej produkcji do unijnych wymogów Wspólnego Rynku Rolnego np. w formie dopłat bezpośrednich. Ponadto szereg dotacji związanych z działaniami Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) wspiera sadowników wyłącznie po spełnieniu określonych wymogów dla danego działania, lecz bez udziału wkładu własnego beneficjenta [7].

W poprzednim wieloletnim okresie budżetowym (lata 2000-2006, dla Polski zaś 2004-2006) każde państwo członkowskie przygotowywało 2 programy związane z rozwojem obszarów wiejskich: „Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich” (PROW) i „Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i Modernizacja Rolnictwa i Rozwój Obszarów Wiejskich” (SPOR). Oba były współfinansowane z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, ale każdy z innej jego części; „PROW” z Sekcji Gwarancji, a „SPOR” z Sekcji Orientacji. Programy różniły się wyraźnie między sobą. SPOR był programem wspierającym przede wszystkim rozwój, natomiast PROW miał wyraźnie charakter socjalny. Mimo tej różnicy trudno jest znaleźć uzasadnienie, dlaczego zdecydowano się na opracowywanie, realizację i rozliczanie dwóch programów „wiejskich”, stanowiących w rzeczywistości dwie części jednej całości. Ta zasada nie obowiązuje już w obecnym wieloletnim okresie budżetowym. Rozporządzeniem Rady nr 1698/2005 ustanowiono Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) [10]. W latach 2007-2013 każde państwo członkowskie realizuje więc jeden program „wiejski” współfinansowany ze środków unijnych - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW-2013). Jego zakres odpowiada w zasadzie łącznemu zakresowi obu programów, realizowanych w poprzednim okresie. Obowiązujące obecnie przepisy znacznie uprościły opracowanie i realizację programów rozwoju rolnictwa i regionów wiejskich, współfinansowanych z budżetu UE [10].

Obecny PROW-2013 nie jest jedynym programem, współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej, wspierającym w latach 2007-2013 rozwój rolnictwa i regionów wiejskich. Regiony wiejskie mogą również korzystać ze środków programów strukturalnych (Infrastruktura i środowisko, Kapitał ludzki, Innowacyjna gospodarka, Rozwój Polski Wschodniej, Programy regionalne – 17 programów wojewódzkich, Programy współpracy regionalnej – współpraca transgraniczna z sąsiadującymi państwami). Formalnie PROW-2013 nie jest programem strukturalnym, ale jest jedynym programem, z którego środków wspiera się wyłącznie szeroko rozumiany rozwój regionów wiejskich. W programach strukturalnych na ogół nie rezerwuje się środków dla regionów wiejskich. Muszą zatem o nie „walczyć” z regionami miejskimi [5].

Powszechnie używane określenie „programy unijne” nie jest precyzyjne, gdyż zawiera sugestię, że są opracowywane przez władze Unii Europejskiej i finansowane wyłącznie z budżetu Unii. Tymczasem są to programy wspólnie opracowywane i finansowane przez UE i państwa członkowskie. Środki pochodzą z co najmniej dwóch źródeł - budżetu unijnego i krajowych środków publicznych (budżet państwa i budżety lokalne). Często trzecim źródłem finansowania są środki prywatne (obowiązkowy wkład własny prywatnych osób fizycznych i prawnych otrzymujących pomoc). Udział każdego z tych źródeł jest dość precyzyjnie ustalony przez władze UE, przy czym środki unijne są najważniejszym źródłem finansowania. Dobrym przykładem jest polski PROW-2013, w którym proporcje układają się następująco: środki ogółem 25,1 mld euro, z tego środki unijne 13,2 mld euro (53%), krajowe środki publiczne 4,0 mld euro (16%), a prywatne 7,8 mld euro (31%) [12].

W latach 2007-2013 dwanaście nowych państw członkowskich, w tym Polska, po raz pierwszy korzysta ze wsparcia przez cały wieloletni okres budżetowy na takich samych zasadach, jak stare państwa członkowskie. W okresie tym 27 państw członkowskich otrzyma z EFRROW 69 750 mln euro (w cenach stałych 2004 r.), jako udział UE we współfinansowaniu ich programów rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich [3]. Komisja podzieliła tą kwotę między poszczególne kraje, ustalając równocześnie kwoty, którymi będą dysponować w kolejnych latach [4]. Decyzja Komisji oparta jest na tej wersji budżetu unijnego, w której podano wysokość zobowiązań. Obciążające budżet UE zobowiązania finansowe podjęte przez państwa członkowskie nie mogą zatem przekraczać kwot ustalonych przez Komisję. Zwrócić należy uwagę, że wysokość zobowiązań w całym okresie budżetowym i w każdym roku nie równa się wysokości płatności. Płatności związane z realizacją programu są w latach 2007-2013 niższe niż zobowiązania. Projekty mogą być bowiem realizowane i rozliczane w roku, w którym przyznano otrzymującemu wsparcie pomoc i w dwóch latach następnych (tzw. zasada $n + 2$). Ostateczną datą rozliczenia projektów finansowanych z PROW-2013 jest więc dopiero 31 grudnia 2015 roku [11].

Najważniejszymi programami dostępnymi dla sadowników są zatem dopłaty bezpośrednie oraz PROW-2013. Sadownicy mogą co prawda pozyskiwać fundusze ze źródeł przeznaczonych dla małych i średnich przedsiębiorstw, jednak konkurują w nich na znacznie szerszym rynku, nie będąc w żaden sposób uprzywilejowanymi.

Podstawowym celem płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego jest zapewnienie rolnikom stabilnego źródła dochodów przy jednoczesnym zagwarantowaniu stabilności dostaw produkcji rolnej i ekologicznie zrównoważonego użytkowania środowiska naturalnego. Dopłaty bezpośrednie w Polsce są przyznawane w postaci jednolitej płatności obszarowej. Jednolita płatność obszarowa (SPS) polega na uniezależnieniu płatności od produkcji, a przyznawaniu ich na gospodarstwo. Jednolita płatność w 15 krajach Unii Europejskiej została wprowadzona w latach 2005-2007 i wyliczona została dla każdego gospodarstwa na podstawie średniej wysokości dopłat uzyskanych w ciągu 3 lat od 2000 roku do 2002 roku [2].

Do Jednolitej Płatności Obszarowej zastosowanie ma zasada stopniowego dochodzenia do poziomu płatności bezpośrednich stosowanego w krajach UE-15 (phasing-in). Oznacza to, iż poziom tych płatności, zgodnie z art. 121 rozporządzenia Rady nr 73/2009 [10], wzrasta corocznie (do momentu osiągnięcia poziomu 100%) i począwszy od 2004 roku kształtuje się w Polsce w sposób następujący: 25%, 30%, 35%, 40%, 50%, 60%, 70%, 80%, 90%, a w 2013 roku wyniesie 100% poziomu płatności stosowanych w Unii Europejskiej na dzień 30 kwietnia 2004 roku. Przekształcenie systemu naliczania dopłat bezpośrednich (do powierzchni, do pogłowia zwierząt i do mleka) na system jednolitej płatności obszarowej miało za zadanie uniezależnienie rolników od dopłat, a umożliwienie produkowania w gospodarstwach tego na co jest zapotrzebowanie na rynku [1].

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich Polska uczestniczy już od początku swojego członkostwa w Unii Europejskiej. Jednak dopiero drugi okres programowania rozpoczynający się od 2007 roku, a kończący się w roku 2013 jest dla Polski pierwszym, pełnym okresem programowania. Polityka rozwoju obszarów wiejskich od 2007 roku uzyskała po raz pierwszy autonomię w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), a sposób jej finansowania reguluje rozporządzenie WE nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz rozwoju obszarów wiejskich [9]. Zgodnie z postanowieniami tego aktu prawnego każde państwo członkowskie zostało zobowiązane do opracowania Krajowego Planu Strategicznego i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. W wyniku utworzenia funduszu EFRROW doszło do połączenia wcześniejszych instrumentów finansowych rozwoju obszarów wiejskich [13].

Instrumenty nowego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich podzielono na osie, których realizacja ma zapewnić osiągnięcie następujących celów [9]:

- poprawę konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa przez wspieranie restrukturyzacji, rozwoju i innowacji;
- poprawę środowiska naturalnego i obszarów wiejskich przez wspieranie gospodarowania gruntami;
- poprawę jakości życia na obszarach wiejskich i dywersyfikację działalności rolniczej.

W latach 2007-2013 Polska uzyska prawie 11,8 mld euro na modernizację wsi w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, co stanowi 17% całości środków przewidzianych na rozwój wsi w rozszerzonej Unii Europejskiej [6].

Ponadto w ramach wspólnej organizacji rynków owoców i warzyw Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa realizuje płatności dla grup producenckich z tytułu [8]:

- pomocy finansowej dla wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw na pokrycie kosztów związanych z utworzeniem grupy producentów i prowadzeniem działalności administracyjnej oraz na pokrycie części kwalifikowanych kosztów inwestycji ujętych w zatwierdzonym planie dochodzenia do uznania;
- pomocy finansowej dla uznanych organizacji producentów owoców i warzyw na dofinansowanie funduszu operacyjnego.

Podsumowanie. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej stworzyło spore możliwości finansowe na poprawę sytuacji w sadownictwie. Należy przy tym podkreślić, że pomoc w żadnym z działań nie jest kierowana bezpośrednio do sadowników, co zmusza ich do poszukiwania możliwości realizacji swoich projektów inwestycyjnych w ramach pomocy ogólnie kierowanej do obszarów wiejskich lub też w ramach pomocy dla przedsiębiorców. Jak wynika z przeprowadzonych analiz źródła finansowania inwestycji dla sadowników są zatem bardzo rozproszone.

Sytuację tę mogłaby by zmienić strategia wykorzystania środków z Unii Europejskiej wskazująca w sposób przejrzysty możliwe źródła finansowania poszczególnych działań w gospodarstwie sadowniczym, grupie i organizacji producentów, związkach i organizacjach producenckich itp. Być może warto byłoby także w następnym okresie programowania przeznaczyć przynajmniej jedno działanie adresowane bezpośrednio do gospodarstw sadowniczych.

Literatura:

1. Barembruch A., Gwizdała J. 2007: Dotacje funduszy strukturalnych Unii Europejskiej dla MSP i rolnictwa w Polsce gwarantem sukcesu gospodarczego. Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego. 2: 569-584.

2. Bilski T. 2005: Wybrane aspekty wsparcia finansowego dla rolników. Acta Scientifica Academiae Ostroviensis 21: 94-124.

3. Decyzja Rady nr 2006/493/WE z 19 czerwca 2006 r. ustanawiająca kwotę wsparcia wspólnotowego na rzecz rozwoju obszarów wiejskich na okres od 1.1.2007 r. do 31.12.2013 r., jej podział na poszczególne lata oraz minimalną kwotę, która zostanie skoncentrowana w regionach kwalifikujących się w ramach celu konwergencji. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej. L 195, 15.7.2006 r.

4. Decyzja Rady nr 2007/383/WE 1 czerwca 2007 r. zmieniająca decyzje nr 2006/636/WE ustalającą podział wsparcia wspólnotowego na rzecz rozwoju obszarów wiejskich według państw członkowskich na okres od 1.1.2007 r. do 31.12.2013 r., (notyfikowana jako dokument nr C (2007) 2274). Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej. L 142, 4.7.2007 r.

5. Klepacki B. 2005: Wsparcie rozwoju rolnictwa i terenów wiejskich w warunkach funkcjonowania Polski w Unii Europejskiej. Acta Scientifica Academiae Ostroviensis 21: 75-93.

6. Kowalski A. 2009: Zmiany w sektorze rolno-spożywczym po rozszerzeniu Unii Europejskiej, [w:] Polityki gospodarcze Unii Europejskiej, red. E. Kawecka-Wyrzykowska. SGH, Warszawa s. 60-69.

7. Magdoń A. 2009: Nowe zasady wykorzystania funduszy wspólnej polityki rolnej. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa* 3: 77-84.

8. Matusiak H. 2010: Programy wsparcia jako element pobudzający rozwój obszarów wiejskich. *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów*. 5 (1): 123-131.

9. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej. L 277, 21.10.2005 r. Rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009 z dnia 19 stycznia 2009 r. ustanawiające wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego dla rolników w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiające

określone systemy wsparcia dla rolników, zmieniające rozporządzenia (WE) nr 1290/2005, (WE) nr 247/2006, (WE) nr 378/2007 oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1782/2003. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej. L 30 z 31.1.2009, z późn. zm.

10. Rowiński J. 2008: Wsparcie polskiego rolnictwa i regionów wiejskich środkami EFRROW w latach 2007-2013 na tle wsparcia innych państw członkowskich. Wspólnoty Europejskie 2: 32-37.

11. Rowiński J. 2008: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Analiza zatwierdzonej wersji programu i pierwszych lat realizacji IERiGŻ, Warszawa.

12. Rowiński J. 2008: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Analiza zatwierdzonej wersji programu i pierwszych lat realizacji IERiGŻ, Warszawa.

13. Zbroja A. 2008: Pomoc unijna w finansowaniu mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Zeszyty Naukowe. Ekonomiczne Problemy Usług. Uniwersytet Szczeciński. 21: 130-139.

DIRECTIONS OF THE DEVELOPMENT OF AGROTOURISM IN SELECTED EUROPEAN COUNTRIES

Ph.D. Michał Roman, M.S. Łukasz Zgiep

Warsaw University of Life Sciences Faculty of Economic Sciences

The article presents the characteristics of tourism activities in selected European countries (Austria, France, Greece, Spain, Germany, United Kingdom and Italy). It should be noted that the development of agro-tourism similar as other forms of tourism depends on the quality, complementarity and professional system of promotion and distribution.

У статті представлені характеристики туристичної діяльності в окремих європейських країнах (Австрія, Франція, Греція, Іспанія, Німеччина, Великобританія та Італія). Слід зазначити, що розвиток агротуризму подібно до того, як інші види туризму залежить від якості, взаємодоповнюваності і системи професійного просування та розповсюдження.

Introduction. Development of rural tourism in Europe including agrotourism is seen as a means of preventing the migration of rural population to urban areas¹. In the countries of the European community farmers to encourage tourists to rest in the countryside, establish tourism organizations and create newsletters. Advertising of farm tourism reaches far beyond the borders of their countries. Agrotourism offer can be found in any tourist office².

Directions of the development of agrotourism in European countries are stimulated by its policy. So far, tourism, and rural tourism was more widely and is supported by the Structural Funds³. As part of this goal, the European Union provides funds for: sports facilities - facilities (tennis courts), guided tours, shops agricultural

¹ K. Howe: Perspektywy rozwoju obszarów wiejskich w Europie: Kwestia zrównoważenia. [w:] Rozwój obszarów wiejskich. Doświadczenia krajów europejskich. Red. naukowa K. Zawalińska. IRWiR PAN, Warszawa 2005, s. 38-39.

² I. Duer, M. Fotyma, A. Madej: Kodeks dobrej praktyki rolniczej. Wydaw. FAPA, Warszawa 2002, s. 18.

³ M. Jansen – Verbeke: Znaczenie turystyki na terenach wiejskich w Europie. [w:] Problemy turystyki. Nr 1/2 (47/48), 1990, s. 39-40.